

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Hoitotyön koulutusohjelma

Suvi Härkönen ja Mikko Vallius

Huumeet, raskaus ja vastasyntynyt **- Opas KostamoKodin päihdeäideille**

Opinnäytetyö 2015

Tiivistelmä

Suvi Härkönen ja Mikko Vallius

Huumeet, raskaus ja vastasyntynyt –Opas KostamoKodin päihdeäideille, 22 sivua, 1 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2015

Ohjaaja: Yliopettaja Päivi Löfman, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa kuvitettu opas KostamoKodissa asuville päihdeäideille huumausaineiden aiheuttamista haittavaikutuksista sikiölle ja vastasyntyneelle. Oppaassa kerrotaan myös vastasyntyneen vieroitusoireista. Oppaan tarkoituksena on lisätä huumausaineita käyttävien odottavien äitien ja heidän läheistensä tietoisuutta huumausaineiden aiheuttamista vaikutuksista sikiöön ja vastasyntyneeseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa on käsitelty huumausaineiden aiheuttamia vaikutuksia sikiöön ja vastasyntyneeseen, sekä vastasyntyneen vieroitusoireita. Lisäksi kerromme päihdeäidin ja vieroitusoireisen vastasyntyneen välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus kasattiin teoretiedon pohjalta ja KostamoKodin henkilökunnan toiveita kunnioittaen.

Oppaan on tarkoitus olla mahdollisimman helppolukuinen, harmonisesti väritetty ja ajatuksia herättävillä kuvilla kuvitettu tuotos. Oppaassa on johdannon lisäksi viisi pääotsikkoa, joissa on kerrottu kannabiksen, amfetamiinin, kokaiinin ja opiattien aiheuttamista haittavaikutuksista sikiölle ja vastasyntyneelle. Lopusta löytyvät myös yhteystiedot, linkkivinkit ja keskeisimmät lähteet.

Opinnäytetyönä tuotettua opasta voidaan hyödyntää KostamoKodissa asuvien vauvaperheiden päihdekuntoutuksen tukena. Tämä opas on vain KostamoKodin käyttöön, mutta opas olisi helposti hyödynnettävissä myös kunnallisessa terveydenhuollossa.

Asiasanat: Päihdeäiti, sikiö, vastasyntynyt, vieroitusoireet, varhainen vuorovaikutus

Abstract

Suvi Härkönen, Mikko Vallius

Drugs, Pregnancy and Newborn – Guide for KostamoKoti's Drug Addict Mothers, 22 pages, 1 appendix

Saimaa University Of Applied Sciences

Health Care And Social Service, Lappeenranta

Degree Program in Nursing

Bachelor's Thesis 2015

Instructor: Principal Lecturer Dr. Päivi Löfman, Saimaa University of Applied Sciences,

The aim of this study was to produce an illustrated guide to drug addict mother residents in Kostamo Koti regarding the harmful effects to the fetus and the newborn and neonatal withdrawal symptoms. The purpose of the guide was to increase pregnant drug users and their families' awareness of the risks of drug effects to the fetus and newborn child.

The theoretical part of the thesis discusses the effects of narcotics to the fetus and to the newborn together with newborn withdrawal symptoms. Furthermore the early interaction between the drug addicted mother and the newborn with withdrawal symptoms are presented. The functional part of this thesis was compiled on the basis of the theoretical knowledge also respecting the wishes staff's in KostamoKoti.

The guide is designed to be easy to read, harmoniously colored and thought provoking illustrated with pictures. In addition to an introduction the guide has five main headings under which harmful effects of cannabis, amphetamine, cocaine and opiates to the fetus and newborn are presented. At the end of the guide the contact information, hyperlinks and main sources can also be found.

The thesis, which was written in the form of a guide can be used as a rehabilitation aid for families with babies in KostamoKoti. This guide is only for KostamoKoti use but the guide could easily be used by municipal health care.

Keywords: Drug addict mother, fetus, newborn, withdrawal symptoms, early interaction

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	6
3	Huumausaineiden vaikutus sikiöön ja vastasyntyneeseen	6
3.1	Huumausaineiden vaikutukset sikiöön	6
3.2	Huumausaineiden aiheuttamat vieroitusoireet ja ongelmat vastasyntyneelle	8
4	Varhainen vuorovaikutus vastasyntyneen ja päihdeäidin välillä.....	10
5	Toiminnallinen opinnäytetyö	11
6	Opinnäytetyön toteutus	12
6.1	Ideointi	12
6.2	Oppaan suunnittelu.....	13
6.3	Oppaan toteutus	13
6.4	Arviointi ja palaute	14
7	Tuotettu opas.....	15
8	Pohdinta.....	16
8.1	Sisällön pohdinta	16
8.2	Oma oppiminen prosessin aikana.....	17
8.3	Eettiset näkökohdat	18
8.4	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet.....	19
	Lähteet.....	21

Liitteet

Liite 1 Opas

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on jakaa päihderiippuvaisille äideille tietoa raskauden aikaisen huumausaineiden käytön aiheuttamista haitoista sikiölle ja vastasyntyneelle. Päihdeäideillä tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan odottavia tai jo synnyttäneitä äitejä, joilla on taustalla raskaudenaikaista huumausaineiden käyttöä. Olemme käyttäneet apuna sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden asiantuntemusta. Asiantuntijoiden avulla olemme tuottaneet toiminnallisen opinnäytetyönä kuvitetun oppaan, jossa on tietoa yleisimpien huumausaineiden aiheuttamista haitoista sikiölle ja vastasyntyneelle. Asiantuntijoina käytimme KostamoKodin työntekijöitä ja lähdekirjallisuutta. Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö, joka koostuu tuotoksesta ja opinnäytetyöraportista (Falenius, Leino, Leinonen, Lumme & Sundqvist 2006,).

Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkastellaan yleisimpien huumausaineiden raskaudenaikaisen käytön vaikutuksia sikiöön ja vastasyntyneeseen sekä vastasyntyneen vieroitusoireita. Teoriaosuudessa on lisäksi käsitelty päihdeäitien ja vastasyntyneiden välistä varhaista vuorovaikutusta. Opinnäytetyössämme huumausaineilla tarkoitamme yleisimpiä huumeita. Olemme rajanneet työstä pois alkoholin ja tupakan vaikutukset.

Valitsimme aiheen sen tärkeyden ja vakavuuden vuoksi. Vuosittain noin 3 500 sikiön kehitys ja terveys ovat vaarassa äidin päihteiden käytön takia. Tiedetään myös, että nimenomaan äidin päihteiden käyttö on yleisin syy huostaanottoihin Suomessa ja vaikuttaa äidin ja vauvan välisen vuorovaikutussuhteen kehittymiseen (Andersson 2008,18.)

Tampereen ammattikorkeakoulussa vuonna 2012 tehdystä opinnäytetyöstä Rakkautta ja morfiinia käy ilmi vastasyntyneiden vieroitusoireiden tulleen äideille järkytyksenä, vaikka niistä oli puhuttu ammattihenkilön kanssa ennen synnytystä. Äidit olivat toivoneet konkreettisempaa tietoa vieroitusoireiden vakavuudesta. (Kaikkonen & Keppo 2012, 55.) Oppaan on tarkoitus vastata tähän tarpeeseen.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Halusimme tuottaa toiminnallisena opinnäytetyönä päihdeäideille suunnatun oppaan huumausaineiden aiheuttamista haitoista sikiölle ja vastasyntyneelle. Oppaassa kerrotaan myös vastasyntyneen vieroitusoireista. Tarkastelemme opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa yleisimpien huumausaineiden raskaudenaikaisen käytön vaikutuksia sikiöön ja vastasyntyneeseen, vastasyntyneiden vieroitusoireita sekä päihdeäidin ja vastasyntyneen välistä varhaista vuorovaikutusta.

Tavoitteenamme oli tehdä helppolukuinen ja selkeä opas, joka toimii sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työvälineenä KostamoKodissa ja auttaa odottavia päihdeäitejä ymmärtämään vastasyntyneen vieroitusoireita ja muita sikiölle aiheutuvia haittoja, jotka johtuvat raskaudenaikaisesta huumausaineiden käytöstä.

Opas otetaan käyttöön vauvaperhekuntoutusta antavassa KostamoKodissa ja siitä on konkreettista apua sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille heidän työssään, että päihdeäideille itselleen, jotka saavat oppaan luettavaksi KostamoKodin työntekijöiltä. KostamoKoti on Kysämässä sijaitseva päihdekuntoutusyksikkö täysi-ikäisille päihdekuntoutujille. KostamoKoti tarjoaa myös päihdekuntoutusta päihteitä käyttäville vauvaperheille ja lastaan odottaville päihdeäideille.

3 Huumausaineiden vaikutus sikiöön ja vastasyntyneeseen

3.1 Huumausaineiden vaikutukset sikiöön

Päihteiden vaikutukset raskaana olevaan äitiin ja itse raskauteen ovat helpommin tutkittavissa kuin vaikutukset sikiöön. Sikiötutkimuksia on vaikea tehdä ja sen takia tiedot pohjautuvat jo syntyneestä lapsesta saatuun tutkimustietoon. Odottavan äidin päihteiden käyttömäärät, aineiden yhteiskäyttö ja tiheys eivät anna selvää kuvaa siitä miten kukin päihde vaikuttaa. Tiedetään kuitenkin varmasti, että päihteet vaikuttavat haitallisesti sikiöön ja kulkeutuvat istukan läpi. (Keski-Kohtamäki 2015, 439.)

Huumeiden käyttöön liittyy yleensä myös olennaisesti tupakointi, alkoholi sekä huonot ravitsemustottumukset, ja tästä johtuen äidin raskaudenaikainen huumeiden käyttö aiheuttaa aina suuren riskin lapsen ja äidin terveydelle sekä sikiön kehitykselle (Nuutila, Sainio, Saisto, Sariola & Tiitinen 2014, 172). Sikiön pienipainaisuuden, ennenaikaisen synnytyksen ja kohtukuoleman riski kasvaa huumeiden käytön yhteydessä (Käypä hoito 2012).

Kannabista usein poltetaan piipusta tai siitä kääritään sätkiä. Huumeepiireissä ei kannabista edes välttämättä pidetä huumeena. Kun odottava äiti polttaa kannabista, verenvirtaus napanuorassa vähenee viisinkertaisesti tupakointiin verrattuna ja näin ollen heikentää sikiön ravinteiden ja hapen saantia. Tämän hetkisten tutkimusten mukaan kannabiksen ei ole todettu aiheuttavan epämuodostumia sikiössä. (Keski-Kohtamäki 2015, 442.) Raskauden aikana kannabikselle altistunut sikiö voi olla syntyessään pienipainoinen ja aivojen kehityksessä voi olla häiriöitä. Myös sikiön sydämen lyöntitiheys voi hidastua, ja keskenmeno on myös mahdollinen. (Tiitinen 2014.) Kannabiksen polttajien vastasyntyneistä noin joka viides painaa syntyessään alle 2500 g. Voidaan sanoa, että kannabiksen polton haitalliset vaikutukset sikiöön ovat hyvin samankaltaiset kuin tupakan. Kannabis erittyy myös äidinmaitoon. (Halmesmäki 2011, 544.)

Amfetamiini on Suomen toiseksi käytetyin huume. Raskaudenaikaisen amfetamiinin on tutkittu aiheuttavan sikiölle sydänvikoja. (Tiitinen 2014.) Amfetamiini läpäisee istukan helposti kaikissa raskauden vaiheissa. Sen on todettu sydänvikojen lisäksi aiheuttavan mm. pienipäisyyttä ja henkistä jälkeenjääneisyyttä, jonka vaikeusaste on suhteessa käytettyihin määriin. Amfetamiinia käyttävän äidin paino nousee raskauden aikana vain muutaman kilon jos sitäkään. (Halmesmäki 2011, 544.) Amfetamiini vie odottavalta äidiltä nälän tunteen ja näin ollen myös sikiön kasvu hidastuu. Amfetamiini voi käynnistää ennen aikaisen synnytyksen nostamalla kohdunsisäistä painetta. (Keski-Kohtamäki 2015, 442.) Tyypillinen odottava amfetamiinin käyttäjä ei huomaa lapsiveden tihkumista tai ei reagoi siihen, jolloin sikiön ja kohdun infektioriski moninkertaistuu. Infektio onkin usein laukaisevana tekijänä silloin kun amfetamiini käyttäjän synnytys käynnistyy ennenaikaisesti. Naistenklinikalla saatujen kokemusten mukaan jo pari päivää kestänyt amfetamiinin yhtäjaksoinen käyttö saattaa käynnistää syn-

nytyksen hyvin usein jo kaksi kuukautta ennen laskettua aikaa ja tämä johtaa väistämättä keskosen syntymään. (Halmesmäki 2011, 545.)

THL:n vuoden 2012 tilastoraportin mukaan opiaatit olivat ensisijainen ongelmapäihde yli puolelle (55%) päihdehuollon asiakkaista. Buprenorfiini on tällä hetkellä eniten käytetty opiaatti Suomessa myös päihdekäytössä (Keki-Kohtamäki 2015, 443.) Muita päihtymistarkoituksessa käytettyjä opiaatteja THL:n (2012) tutkimuksen mukaan oli tramadoli (4%), oksikodoni (4%), kodeiinivalmisteet (3%) ja fentanyl (1%). Raskaudenaikainen opiaattien käyttö lisää infektioiden ja verenvuotojen ja ennenaikaisen lapsivedenmenon riskiä (Nuutila ym. 2014, 173 - 174). Myös äkillinen opiaattien käytön lopettaminen voi aiheuttaa sikiölle sydänpysähdyksen. Opiaatteja käyttävän äidin sikiö kärsii normaalia useammin hapenpuutteesta, joka voi äärimmäisissä tapauksissa johtaa sikiön kuolemaan. (Halmesmäki 2011, 545.)

3.2 Huumausaineiden aiheuttamat vieroitusoireet ja ongelmat vastasyntyneelle

Vastasyntyneen vieroitusoireet voivat olla henkeä uhkaavia ja ne voivat kestää 3-6 viikkoa. Lapsen kasvaessa vanhemmaksi esiin voi tulla myös erilaisia oppimisen ongelmia, käytös- ja tarkkaavaisuushäiriöitä. (Nuutila ym. 2014, 173.) Vuonna 2006 tehdyssä tutkimuksessa Sikiöaikana päihteille altistuneiden lasten kasvuympäristö ja kehitys selvisi, että tutkituista lapsista 38 %:lla havaittiin jokin neuropsykologinen oire. 25 %:lla tutkituista lapsista oli kielellisen kehityksen häiriö ja 50 %:lla tunne-elämän häiriö. Huumeille altistuneilla lapsilla ei esiintynyt vaikea-asteisia kehitysviivästymiä, mutta erityisesti tunne-elämän ongelmia oli monella. Tutkitut lapset olivat alle kouluikäisiä, joten kaikki raskaudenaikaisen käytön aiheuttamat vaikutukset eivät välttämättä olleet tulleet vielä esille. Tärkeä huomio päihdeäitien keskuudessa on myös se, että yli puolella suonensisäisiä huumeita käyttävillä naisilla on C-hepatiitti tai HIV, joista aiheutuu riski myös syntyvälle lapselle. (Halmesmäki 2011, 540.)

Amfetamiini aiheuttaa sikiölle vieroitusoireita, joita ovat esimerkiksi oksentelu, poikkeava itkuääni ja imemisvaikeudet (Tiitinen 2014). Noin joka toisella vastasyntyneellä verenpaine on normaaliarvojen yläpuolella. Myös tärinä, vapina ja

erilaiset unihäiriöt ovat tyypillisiä amfetamiinin aiheuttamia vieroitusoireita vastasyntyneellä. Vieroitusoireet kestävät useita päiviä riippuen vauvan yleiskunnosta. Amfetamiini erittyy äidinmaitoon, joten imetystä ei suositella. (Halmesmäki 2011, 545.)

Kokaiinin käyttö Suomessa on harvinaista. Yhdysvalloissa kokaiinin vaikutuksia sikiöön on tutkittu paljon ja ne ovat melko samanlaisia amfetamiinin ja muiden stimulanttien kanssa. (Keski-Kohtamäki 2015, 442.) Pienipainoisuuden riski kasvaa ja joka 3. tai 4. sikiö syntyy ennenaikaisesti. Kokaiini poistuu vastasyntyneestä hitaasti ja sydämen rytmihäiriöitä, kouristuksia ja jopa sydämenpysähdyksiä on esiintynyt vielä kolmen viikon iässäkin. Kokaiinin käyttäjien lapsilla on todettu näköhermon surkastumista, karsastusta ja taittovirheitä sekä vatsapeitteiden sulkeutumishäiriötä muita enemmän. (Halmesmäki 2011, 545.)

Opiaatit aiheuttavat voimakasta riippuvuutta ja näin ollen myös sikiö tottuu huumeisiin. Vastasyntyneen vieroitusoireet alkavat 24 tunnin kuluessa syntymästä ja saattavat kestää jopa kuusi viikkoa. (Halmesmäki 2011, 545.) Voimakkaita vieroitusoireita voivat olla oksentelu, ripulointi, syömisongelmat, haukotteleminen, nenän tukkoisuus, hikoilu, kuume, hengitysvaikeudet, aivastelu, marmoroituminen, kimeä itkuääni, säpsähtely ja vapina, hankaumat ja jäykkyys käsiteltäessä (Keski-Kohtamäki 2015, 443). Opiaattien on todettu aiheuttavan myös aivojen ja virtsateiden kehityshäiriöitä ja sydänvikoja. Muun muassa Heroiinin käyttö aiheuttaa vastasyntyneelle jopa kuolemaan johtavia, vakavia vieroitusoireita, jotka voivat ilmetä vasta viikkoja synnytyksen jälkeen. (Tiitinen 2014.) Opiaateille raskauden aikana altistuneelle vastasyntyneelle joudutaan usein aloittamaan vieroitusoireita helpottava morfiini-lääkitys. Lääkitystä jatketaan kunnes lapsen vointi tasaantuu. Osastohoito ja lääkeyksen pituus vaihtelevat viikosta kuukausiin. Vauva voi olla vielä kotonakin itkuinen ja rauhaton. Vanhemmat tarvitsevat avukseen erilaisia tukitoimia tai laitoshoidoa, jotta pärjäisivät lapsen kanssa. Kärsivällisyyttä ja voimia tarvitaan tavallista enemmän. (Keski-Kohtamäki 2015, 443.)

4 Varhainen vuorovaikutus vastasyntyneen ja päihdeäidin välillä

Läheskään kaikki asiantuntijat eivät pidä käsitteestä varhainen vuorovaikutus, sillä se on liian juhlallinen. Kyse on kuitenkin vain perusasioista; lähellä pitäminen, vauvan tarpeiden tyydyttäminen, ymmärtäminen ja keskustelu. Ensimmäisten elinvuosien vuorovaikutuksen hyvä laatu takaa lapselle riittävän hyvän psyykkisen kehityksen. On tutkittu, että varhaiset negatiiviset kokemukset saattavat muuttaa aivojen toimintaa ja rakennetta. (Hermanson 2012.) Varhaiset vuorovaikutuskokemukset luovat lapselle kuvan siitä, minkälaisia muut ihmiset ovat, kuinka ihmissuhteet toimivat ja ennen kaikkea, millainen hän itse on. Kiintymyssuhde muodostuu turvalliseksi tai turvattomaksi sen mukaan, miten hyvin äiti vastaa lapsen tarpeisiin ja viesteihin. (Koponen 2005, 14.) Vauvalla voi olla kuva hymyilevästä äidistä joka tulee kun hän itkee pinnasängyssä tai pelottava kuva vihaisista kasvoista. Lapsi alkaa pikkuhiljaa tunnistaa tuoko äidin tulo huoneeseen mukanaan hyvää vai pahaa. Varhaisessa suhteessa on suurimmaksi osaksi kyse ihmisten pois työntämisestä tai lähelle vetämisestä. Erilaiset odotukset ja mielikuvat auttavat vauvaa ennakoimaan, mitä seuraavaksi tapahtuu ja miten siihen kannattaa vastata. Selvää kuitenkin on, että lopputulos riippuu paljon enemmän vanhemmista kuin vauvasta. (Gerhardt 2007, 32.)

Päihdeäidin ja vastasyntyneen yhteistä alkutaivalta vaikeuttavat usein monet riskitekijät. Riskitekijät voivat olla psykologisia, sosiaalisia tai biologisia ja ensisijaisesti ne yleensä liittyvät ympäristöön vauvaan tai äitiin. Äidin osalta riskitekijöitä ovat mielenterveysongelmat, päihderiippuvuus, heikot vanhemmuuden taidot, väkivaltainen suhde lapsen isään, nuori ikä. Vauvaan liittyviä riskitekijöitä taas ovat äidin päihteidenkäytön seurauksena vauvalle mahdollisesti aiheutunut keskosuus, vammautuminen tai somaattinen sairaus sekä näihin liittyvät hoidot ja toimenpiteet. Sosiaalinen syrjäytyneisyys ja köyhyys lukeutuvat ympäristöön liittyviin riskitekijöihin. (Pajulo, Piha & Savonlahti 2003, 330-331.)

Päihderiippuvaisten äitien on havaittu erityisen usein kokeneen omassa lapsuudessaan tunneperäistä turvattomuutta ja vaikeita elämäntapahtumia, joita ovat olleet mm. kuolemat, avioero, päihdeongelmat ja fyysinen väkivalta. Nykyhetkessä heidän suhteensa lähimmäisiinsä ovat useasti poikki tai ainakin ristiriitaiset.

Erityisesti suhde omaan äitiin on ollut vaikea ja nämä kokemukset herkästi aktivoituvat raskausaikana. Huumeongelman ei sinänsä ole näyttänyt olevan niin oleellinen tekijänä siinä, miten laiminlyövää äidin suhtautuminen on vauvaa kohtaan, vaan erityiseksi riskiryhmäksi ovat erkaantuneet ne äidit, joiden mielikuva omasta äidistään on vastenmielinen tai puuttuu kokonaan. (Pajulo ym. 2003, 329.)

Päihdeongelmiin erikoistuneissa ensikodeissa, varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen aloitetaan jo ennen vauvan syntymää. Äiti voi kuvitella lastaan ja antaa vauvalle niin sanotusti tilaa ajatuksissaan. Näin voidaan ehkäistä mahdollisia vuorovaikutuksen vääristymiä ja häiriöitä. Syntymän jälkeen pyritään vahvistamaan äidin positiivisia kokemuksia ja mielikuvia lapsestaan, yhdessäolosta ja hoidosta (Pajulo & Kalland 2008, 164).

5 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat päihdeäidit. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen ja järjeistäminen ammattikentällä. Toteutus voi olla kohderyhmästä riippuen opas, cd-rom/dvd, kirja, kotisivut, tapahutuma tai portfolio. (Airaksinen & Vilka 2003, 9.) Tässä opinnäytetyössä toteutus on opas.

Toiminnallisen opinnäytetyön ensimmäinen vaihe on aiheen valinta ja sen ideointi. On tärkeää valita aihe, joka kiinnostaa ja motivoi tekijää ja jossa opiskelija voi syventää omaa asiantuntemustaan aiheesta. Aiheanalyysin tärkein osa-alue on kohderyhmä, koska toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotos tehdään aina jollekin. Ilman kohderyhmää toiminnallinen opinnäytetyö on vaikea toteuttaa. Ajankohtaisuus on myös tärkeä osa hyvää toiminnallista opinnäytetyötä. Aiheen valinnan jälkeen on toimintasuunnitelman aika, jonka tarkoituksena on vastata kysymyksiin mitä tehdään, miten tehdään ja miksi. (Airaksinen & Vilka 2003, 23-40.)

Ammattikorkeakouluopintojen ideana on, että opiskelija pystyy yhdistämään teoreettisen tiedon käytäntöön, kykenee pohtimaan kriittisesti käytännön ratkaisuja ja kehittämään oman alansa ammattikulttuuria. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee näkyä mihin tietoperustaan, näkemykseen ja käsitteisiin nojaten opinnäytetyö on tehty. Pelkkä tuote, opas tai tapahtuma ei yksin riitä.(Airaksinen & Vilka 2003, 41,42.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehty prosessi kirjoitetaan kirjalliseksi opinnäytetyöraportiksi. Raportista tulee selvittää mitä on tehty, miksi on tehty, miten on tehty, millainen prosessi on ollut ja millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. Raportista lukija löytää myös opiskelijan oman oppimisen ja tuotoksen arvioinnin.(Airaksinen & Vilka 2003, 65.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Ideointi

Alkuperäisestä tutkimuksesta Rakkautta ja morfiinia kävi ilmi, että päihdeäidit olivat toivoneet kuvitettua opasta huumausaineiden aiheuttamista vieroitustousoireista vastasyntyneelle. Tiesimme molemmat heti, että tämä oli se aihe, josta me haluamme tehdä opinnäytetyömme. Toinen meistä on kiinnostunut mielenterveys- ja päihdetyöstä ja toinen synnytys- ja naistentaudeista, joten kiinnostuksemme sointuivat yhteen paremmin kuin hyvin. Tämä oli se pohja, josta lähdimme liikkeelle. Halusimme myös oppaallamme kohdeyksikön, johon opas tuotetaan. Vallius oli vierailut aikaisemmissa opinnoissaan Joensuun lähellä olevassa KostamoKodissa, jossa annetaan päihdekuntoutusta myös vauvaperheille. Olimme yhteydessä KostamoKodin ohjaaja Merja Tahvanaiseen, jolle lähetimme alustavan suunnitelman opinnäytetyön sisällöstä powerpointesityksen muodossa. Yhdessä koko työyhteisön kanssa KostamoKoti hyväksyi ideamme.

Työssämme halusimme käsitellä vain yleisimpiä huumausaineita ja niiden aiheuttamia haittavaikutuksia sikiölle ja vastasyntyneelle. Aiheen ulkopuolelle rajasimme alkoholin ja tupakan jo heti prosessin alussa, koska niistä löytyy jo hy-

viä oppaita mm. neuvoloista, ja muuten työstä olisi tullut liian laaja kahden ihmisen tehtäväksi.

6.2 Oppaan suunnittelu

Yhdessä KostamoKodin työntekijöiden kanssa suunnittelimme, mitä oppaassa tulee olla ja millainen ulkoasu oppaalle tehdään. Lähetimme sähköpostilla KostamoKodin henkilökunnalle kysymyksiä liittyen edellä mainittuihin asioihin, ja pidimme yhteisen palaverin opinnäytetyöstä KostamoKodissa helmikuussa 2015. KostamoKodin työntekijöiltä tuli paljon ideoita ja toiveita oppaan värimaailmaan liittyen, josta haluttiin sini-harmaa, mutta myös konkreettisia kuvaideoita. Yhteistyökumppanilla oli myös toive, että oppaaseen liitettäisiin jotain päihdeäidin ja vauvan kotiutukseen liittyvää, mutta se menisi paljon aiheen rajojen ulkopuolelle, joten jouduimme kieltäytymään ideasta.

Alkuperäisen suunnitelman mukaisesti olimme edelleen sitä mieltä, että opas tullaan painamaan lopulliseen muotoonsa eli kyseessä ei olisi pelkkä pdf-versio. Oppaan kooksi suunnittelimme A5-kokoa vaakasuunnassa ja paperilaaduksi kiiltävää paperia. Koska emme kumpikaan ole tehneet graafista työtä, ryhdyimme selvittämään yhteistyökumppania, joka voisi mahdollisesti kuvittaa oppaan ja sommitella sen lopulliseen muotoonsa. Saimme vinkin olla yhteydessä Saimaan ammattikorkeakoulun kuvataide oppilaitokseen, josta meille tulikin kahdelta opiskelijalta yhteydenotto. Kumpikaan yhteydenotto ei kuitenkaan poikanut yhteistyötä kustannuksellisista syistä. Päädyimme siihen, että hoidamme oppaan kuvituksen itse ottamalla kuvat omalla kameralla, ja oppaan sommittelusta ja taitosta olemme myöhemmin yhteydessä paikalliseen painotaloon.

6.3 Oppaan toteutus

Oppaan valokuvat on otettu Canonin järjestelmäkameralla kesäkuussa 2015. Kuvissa esiintyvä vastasyntynyt Härkösen lähipiiristä ja omaisilta on saatu suullinen lupa kuvien käyttämiseen oppaassa. Tavoitteena oli saada ajatuksia herättäviä ja pääsääntöisesti musta-valkoisia kuvia. Kuvattavan henkilön omaiset ovat nähneet lopulliset vedokset kuvista, jotka tulivat oppaaseen. Kuvia on käsi-

teltty Canonin omalla kuvankäsittelyohjelmalla, jotta kuvista saatiin pääsääntöisesti musta-valkoisia.

Kesällä 2015 aloitimme oppaan tekemisen. Selvitimme eräästä lappeenrantalaisesta painopaikasta kustannusarviota oppaan taitosta ja painamisesta. Kustannukset yhden oppaan kohdalla olisivat kuitenkin nousseet 200-300 euroon, joten päätimme tehdä itse oppaan painoa vaille valmiiksi. Painopaikasta saimme ohjeet siihen, missä muodossa opas tulee heille toimittaa ja mitä tulee ottaa huomioon ennen painamista. Opas on tehty Microsoft Word-ohjelmalla ja se on kooltaan pystysuuntainen A5 tekstin ja kuvien sopivuuden takia.

Oppaassa on kansilehti, sisällysluettelo, johdanto, tekstiosuus ja takakansi. Oppaan lopusta löytyvät KostamoKodin yhteystiedot ja oppaassa käytetyt keskeisimmät lähteet. Oppaaseen halusimme myös liittää KostamoKodin logon. Oppaan teksti on sommiteltu yhden palstan periaatteella, jottei sisällöstä tule kuvien kanssa liian sekavan oloinen. Oppaassa on käsitelty kannabiksen, amfetamiinin, kokaiinin ja opiaattien aiheuttamat haittavaikutukset sikiölle ja vastasyntyneelle. Pelkkien vastasyntyneen vieroitusoireiden laittaminen oppaaseen olisi tehnyt oppaasta aivan liian lyhyen. Opas on tallennettu PDF-muotoon. Oppaasta tuli 14 sivua pitkä. Valmis PDF-tiedosto lähetettiin tarkastettavaksi KostamoKotiin sähköpostin välityksellä. Myös ohjaava opettaja katsoi oppaan. Opasta painettiin kaksi kappaletta, joista toinen jäi tekijöille ja toinen meni KostamoKotiin. Tekijät kustantivat itse painamisesta aiheutuvat kulut. KostamoKodille jää vastuu mahdollisten lisäkappaleiden painamisesta.

6.4 Arviointi ja palaute

Ennen opinnäytetyön seminaaria ja ennen oppaan painamista oppaan on lue-
nut ohjaava opettaja ja KostamoKodin henkilökunta. Ohjaavan opettajan tarkastuksen jälkeen oppaaseen lisättiin lähteet, yhteystiedot ja vinkkilinkit. KostamoKodin pyynnöstä oppaaseen tehtiin myös muutamia pieniä muutoksia ennen painoon viemistä. Itse olemme oppaaseen todella tyytyväisiä. Opas aiheutti kuitenkin paljon lisätyötä meille kuvituksen ja taiton osalta. Alkuperäinen tavoite oli saada opas nimenomaan vastasyntyneen vieroitusoireista, joissa kuvat olisivat suuremmassa roolissa kuin teksti. Pelkkien vastasyntyneen vieroitusoirei-

den laittaminen oppaaseen olisi tehnyt oppaasta kuitenkin vain muutaman sivun mittaisen. Tämän hetkisessä oppaassa on mielestämme kuvia sopivasti, mutta ne jättävät kuitenkin tilaa tekstille. Kuvat toimivat oppaassa visuaalisena lisänä ja ajatusten herättäjänä. Olisi ollut mahdotonta lähteä kuvittamaan konkreettisesti vastasyntyneen vieroitusoireita kuten esimerkiksi oksentelua, käsittelyarkuutta, säpsähtelyä.

Oppaan teksti on mielestämme kirjoitettu selkeästi niin, että äitien on sitä helppo lukea. Oppaassa ei ole käytetty vieraskielisiä tai lääketieteellisiä termejä. Opas on selkeästi jaoteltu huumausaineittain, ja raskaudenaikaisen käytön aiheuttamat haittavaikutukset ja vastasyntyneen vieroitusoireet on listattu luettelomerkein, jolloin lukijan on helppo löytää etsimänsä. Oppaan kansilehdestä käy selkeästi ilmi se, että kyseessä on KostamoKodin oma opas.

7 Tuotettu opas

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi A5-kokoinen pystysuunnassa taitettu 14-sivuinen opas. Suuressa roolissa oppaassa ovat Canonin järjestelmä-kameralla kesäkuussa 2015 otetut kuvat. Värimaailmaltaan opas on pidetty neutraalin sini-harmaana. Kuvat ovat pääsääntöisesti väritykseltään mustavalkoisia. Kuvilla on pyritty herättämään tunnereaktioita oppaan käyttäjäkohde-ryhmässä, eli päihdeäideissä

Opinnäytetyön teoriaosuudesta poimittu tieto on pyritty pukemaan oppaaseen mahdollisimman lyhyiksi ja yksinkertaisiksi lauseiksi. Teksti on painettu oppaaseen yhden palstan periaatteella, jotta kokonaisuus pysyisi mahdollisimman selkeänä. Luettelomaisissa kohdissa on käytetty luettelomerkkejä, jotka parantavat tekstin luettavuutta. Oppaan alusta löytyvät sisällysluettelo ja pieni aiheeseen liittyvä johdanto-osuus. Varsinainen sisältö on jaoteltu opinnäytetyön teoriaosuuden mukaisessa järjestyksessä. Oppaassa annetaan tiivistettyä tietoa kannabiksen, amfetamiinin, kokaiinin ja opiaattien raskauden-aikaisen käytön vaikutuksista sikiöön ja vastasyntyneeseen, sekä näiden aiheuttamista vieroitusoireista.

Oppaan lopusta lisätietoa kohdasta löytyy muutama luotettava nettisivusto, josta lisätietoa voi hakea. Myös keskeiset lähteet on kerrottu oppaan lopussa. Oppaan takakannesta löytyy KostamoKodin logo se KostamoKodin yhteystiedot, jotka halusimme liittää työhön.

8 Pohdinta

8.1 Sisällön pohdinta

Kuten jo aikaisemmin johdannossa mainittiin, yleisin syy huostaanottoihin Suomessa on nimenomaan äidin päihdeiden käyttö. Huolestuttavuutta lisää se, että vuosittain noin 3500 sikiön terveys on vaarassa äidin raskaudenaikaisen päihdeidenkäytön takia. (Andersson 2008,18.) Tässä tapauksessa päihdeillä tarkoitetaan myös alkoholia, impattavia liuottimia yms. Todellisuudessa emme tiedä sitä, kuinka paljon odottavia päihdeäitejä tarkalleen on, sillä on varmasti paljon niitä, jotka eivät ole hakeutuneet äitiysneuvolaan. Myöskään päihdeiden käyttäjän tunnistaminen ei tänä päivänä ole helppoa. Uskomme kuitenkin, että äitiyshuollon piirissä olevat päihdeäidit jäävät jossain vaiheessa raskautta niin sanotusti haaviin. Viimeistään lapsen syntymän jälkeen vastasyntyneessä nähtävissä olevat merkit voidaan yhdistää päihdeidenkäyttöön.

THL:n vuoden 2013 ja 2014 vuosiraportteja tutkiessa selviää että huumausaineiden ongelmakäyttäjiä oli vuonna 2005 14 500-19 100 ja 18 000–30 000 vuonna 2012. Huumausaineiden ongelmakäyttäjien määrää on arvioitu Suomessa amfetamiinien ja opiodien ongelmakäyttäjien määrällä. Selkeästi näistä luvuista näkee, että huumeidenkäyttö on lisääntynyt seitsemän vuoden aikana. Mistä tämä sitten johtuu? Arvelemme, että huumeidenkäytön lisääntymiseen on monia syitä, joista varmasti yksi on saatavuus ja voisiko yksi syy myös olla hinta? Onko huumausaineiden hinta kenties laskenut katukaupassa? Vaikka luvuista näkee, että ongelmakäyttäjien määrä on lisääntynyt, mutta tietoa siitä, onko päihdeäitien määrä kasvanut viime vuosien aikana ei juurikaan löytynyt. Osa huumeiden käyttäjistä on varmasti nuoria aikuisia, joiden joukkoon mahtuu myös paljon lisääntymisiässä olevia naisia. Tämän opinnäytetyön aikana eniten mietittänyt asia on edelleenkin se, mikä saa ihmisen ajautumaan huumeidenkäyttäjäksi. Tiedetään, että huumausaineiden aiheuttama riippuvuus on suuri,

mutta täytyy olla jokin perimmäinen syy miksi joku turvautuu huumeisiin, eikä edes välttämättä ole motivoinut niistä eroon pääsemiseksi. Surullisinta tietenkin on myös se, että osa raskaana olevista huumeidenkäyttäjistä epäonnistuu vieroituksessa tai eivät halua sitä ollenkaan. Lopputuloksena on lapsen huostaanotto tai pahimmassa tapauksessa sikiön menetys. Meidän mielestämme olisi tärkeää myös ohjata päihteiden ongelmakäyttäjiä ehkäisyasioissa.

Tällä hetkellä päihdeäitien kohdalla ehkä eettisesti puhuttavin aihe on pakkohoito. Merike Helanderin kirjoittamasta Lääkärilehden artikkelista (9/2012) Raskaana olevien päihdeongelmaisten pakkohoito kerrotaan kuinka sosiaali- ja terveysministeriö on uudistamassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan/ potilaan itsemääräämisoikeuteen liittyvää lainsäädäntöä, jossa uudistuksen kohteena on myös raskaana olevien päihdeongelmaisten naisten hoito. Artikkelisakin pohditaan sitä, että kyse on enemmänkin vastakkain asettelusta äidin itsemääräämisoikeuden ja sikiön terveyden välillä. Asiaa pohtiessa emme osaa sanoa selkeästi omaa mielipidettään päihdeäitien pakkohoitoon liittyen. Tulimme kuitenkin omassa pohdinnassa siihen tulokseen, että pakkohoito päihdeäitien kohdalla voisi olla aiheellista, jos muut keinot eivät auta. Tästä on myös kyse lakiuudistuksessa.

Sikiö, vastasyntynyt ja päihdeäiti ovat sanoja ja asioita, joita yhdistelemällä saadaan aikaan paljon eettistä keskustelua, jotka ei lopu niin kauan kuin on huumeita. Tärkeintä kuitenkin on päihdeäitien tunnistaminen perusterveydenhuollossa sekä äitien kuntoutumisen tukeminen, millä taataan hyvä alkua elämälle ja toivottavasti myös uusi elämä äidille lapsensa rinnalla, ilman huumeita.

8.2 Oma oppiminen prosessin aikana

Opinnäytetyön tekeminen oli kaikinensa pitkä ja opettavainen prosessi. Toiminnallisen, tutkimuksellisen työn tekeminen oli molemmille uutta, joten se tuli tutuksi prosessin aikana. Oppaan työstäminen vaihe vaiheelta oli opettavaista. Haastavaksi työstämisessä osoittautui se, ettei kummallakaan ollut aiempaa kokemusta vastaavanlaisesta työstä ja paljon joutui selvittämään ja opettelemaan itse.

Tärkein oppiminen ja kasvu prosessin aikana liittyi kuitenkin sisältöön. Teoriatietoa hakiessamme tulimme yhä vakuuttuneemmiksi oppaan tarpeellisuudesta. Tietoa hakiessamme päihteidenkäytön yleisyys konkretisoitui meille uudella tavalla. Aiheen arkaluontoisuus puolestaan alkoi hahmottua, kun aloimme pohtia oppaan toteuttamista käytännössä. Käytyämme keskusteluja opinnäytetyöprosessia ohjaavan opettajan sekä KostamoKodin henkilökunnan kanssa saimme uutta näkökulmaa oppaan tekemiseen. Prosessi opetti meitä siirtämään ristiriitaisen aiheen nostattamia negatiivisia tunteita syrjään ja keskittymään tutkitun tiedon esilletuomiseen.

Prosessissa opimme myös ottamaan huomioon toistemme mielipiteitä ja näkemyksiä ja sovittamaan ne yhteen. Huomasimme opinnäytetyötä tehdessämme, että joskus yhteen sovitettavana ovat oman ja työparin näkemyksen lisäksi ohjaavan opettajan sekä yhteistyökumppanin näkemykset. Näistäkin tilanteista selvisimme hyvin.

8.3 Eettiset näkökohdat

Etiikan peruskysymyksiä ovat kysymykset siitä mikä on oikein ja väärin. Epärehellisyyttä on vältettävä työn jokaisessa vaiheessa. Tutkimuseettisten periaatteiden tunteminen ja niiden mukaan toimiminen on jokaisen tutkijan omalla vastuulla. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimuksen teossa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23.) Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset voidaan jakaa kahteen luokkaan, joita ovat vilppi ja piittaamattomuus. Vilppi tarkoittaa esimerkiksi havaintojen vääristelyä, sepittämistä tai anastamista. Piittaamattomuutta taas voivat olla muiden tutkijoiden vähättely, puutteelliset viittaukset aikaisempiin tutkimuksiin ja tulosten huolimaton kirjaaminen. (Leino-Kilpi & Välimäki 2009, 364.)

Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet siihen, että teksti on kirjoitettu muotoon, joka ei loukkaa ketään, etteivät tekijöiden omat asenteet näy työssä tai vaikuta lopputulokseen. Emme plagioi toisten kirjoittamia tekstejä. Plagiointi on toisten ideoiden ja ajatusten varastamista. Tutkimuksessa se on toisen tutkijan tulosten, ajatusten ja ilmaisujen esittämistä ominaan, mikä on vastoin tutkimuk-

sen eettisiä sääntöjä. Plagiointia ovat myös keksityt tulokset, tekaistut esimerkit ja väitteet. Nämä asiat vievät työltä uskottavuuden ja johtavat harhaan toisia tutkijoita. (Airaksinen & Vilkkä. 2003, 78.)

Tässä opinnäytetyössämme olemme myös kiinnittäneet huomiota lähteiden luotettavuuteen. Olemme käyttäneet tunnettujen ja arvostettujen tekijöiden lähteitä työssämme ja pyrkineet välttämään epäluotettavia internetlähteitä. Alati muuttuvan lääketieteen osalta olemme käyttäneet uusimpia lähteitä.

Toiminnallisen opinnäytetyön arvo ja laatu ei ole riippuvainen lähteiden lukumäärästä, vaan tärkeämpää on lähteiden soveltuvuus omaan työhön ja niiden laatu (Airaksinen & Vilkkä 2003, 72, 76).

8.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet.

Opas on ajankohtainen ja sille on tarvetta raskaudenaikaisen päihteiden käytön lisääntyessä. Oppaan tekee tarpeelliseksi myös se, että raskaudenaikaista päihteidenkäyttöä pidetään vielä tabuna, eikä siitä välttämättä keskustella avoimesti.

Opas on tehty yhteistyössä KostamoKodin henkilökunnan kanssa. Se on tehty hyödynnettäväksi nimenomaan KostamoKodin henkilökunnalle. Sitä on tarkoitus hyödyntää jaettaessa konkreettista ja tiivistettyä tietoa raskaudenaikaisen päihteidenkäytön vaikutuksista sikiöön, vastasyntyneeseen sekä vastasyntyneen vieroitusoireista päihdeäideille. Vastaavanlainen opas olisi helposti hyödynnettävissä monissa muissakin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä kuten esimerkiksi perusterveydenhuollossa.

Jatkotutkimusaiheiksi halusimme nostaa varhaisenvuorovaikutuksen tarkemman tutkinnan. Oppaan selkeyttämiseksi jätimme äidin ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen tarkastelun vain teoriaosuuteen. Jatkossa voisi olla aiheellista tutkia myös kokonaisuutena perheitä, joissa päihteitä käytetään raskauden aikana tai lapsen syntymän jälkeen. Lisäksi olisi tärkeää tutkia kuinka päihdeäidit kokevat konkreettisesti hyötynensä tämän tai vastaavanlaisten oppaiden käytöstä. Varhaista vuorovaikutusta ja sen tukemista voisi työstää myös oppaan muodossa, jossa olisi tietoa päihdeperheille varhaisen vuorovaikutuksen tuke-

misen tärkeydestä ja myös konkreettisia harjoitteita. Vastasyntyneen vieroitusoireiden osalta äidit hyötyisivät varmasti konkreettisista ohjeista, joilla lievit-
tää oman vauvan vieroitusoireita kotona ja sairaalassa, ilman lääkkeitä.

Lähteet

Airaksinen T. & Vilkkä H. Toiminnallinen opinnäytetyö 2003. Helsinki. Tammi.

Andersson M. 2008. Pidä kiinni-hoitojärjestelmän rakentaminen. Teoksessa Andersson M. , Hyytinen R. & Kuorelahti M. (toim.) Vauvan parhaaksi. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 18-36

Falenius M., Leino M., Leinonen R., Lumme R. & Sundqvist L. 2006. Monimuotoinen/toiminnallinen opinnäytetyö.Virtuaalinen Ammattikorkeakoulu. <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html>. Luettu 09.01.2015

Forsell M., Tanhua H. & Varjonen V. Huumetilanne suomessa 2013. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. 2014. Raportti 5/2014

Forsell M., Tanhua H. & Varjonen V. Huumetilanne Suomessa 2012. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. 2012. Raportti 75/2012

Gerhardt S. 2007. Rakkaus ratkaisee. Helsinki. Edita.

Halmesmäki E. 2011. Päihteet ja raskaus. Teoksessa Tapanainen J. & Ylikorkakala O. Naistentaudit ja synnytykset. Helsinki: DUODECIM, 540 - 548

Hermanson E. 2012. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Kustannus Oy Duodecim. http://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_artikkeli=kot00302. Luettu 10.09.2014.

Helander M. 2012. Raskaana olevien päihdeongelmaisten pakkohoito – Sopisiko Norjan malli Suomeen? Suomen lääkärilehti 9/2012, 706-709

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. Tutki ja kirjoita 2009. Helsinki, Tammi

Kaikkonen R. & Keppo A. 2012. Rakkautta ja Morfiinia. Tampereen ammattikorkeakoulua. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Keski-Kohtamäki R. 2015. Päihteet ja raskaus. Teoksessa Paananen U., Pietiläinen S., Raussi- Lehto E. & Äimälä A-M. Kätilötyö. Helsinki: Edita. 439- 450

Koponen A. 2006. Sikiöaikana päihteille altistuneiden lasten kasvuympäristö ja kehitys. Helsinki. Kehitysvammaliitto

Koponen A. 2005. Katkennein siivin elämään: Sikiöaikana päihteille altistuneet lapset. Helsinki. Kehitysvammaliitto.

Käypähoito 2012. Huumeongelman hoito.
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=kht00044>. Luettu 07.05.2015

Leino-Kilpi H. & Välimäki M. Etiikka hoitotyössä 2009. Helsinki. WSOY.

Nuutila M., Sainio S., Sariola A-P., Saisto T. & Tiitinen A. Odottavan äidin käsikirja 2014. Helsinki: Duodecim.

Pajulo M. & Kalland M. 2008 Päihdeongelmien hoitoon erikoistuneiden ensikotien fokus: päihteettömyyden ja äiti–vauva-suhteen tukeminen. Teoksessa Andersson M., Hyytinen M., Kuorelahti M. Vauvan parhaaksi. Helsinki: Ensi ja turvakotienliitto, 164

Pajulo M., Piha J. & Savonlahti E. 2003. Päihdeäidit, vauvat ja varhainen vuorovaikutus. Teoksessa Niemelä P., Siltala P. & Tamminen T. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY. 327–337.

Tiitinen A. 2014. Raskaus ja huumeet. Kustannus Oy Duodecim.
[http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00944&p_haku=Raskaus ja huumeet](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00944&p_haku=Raskaus+ja+huumeet). Luettu 26.8.2015.

Varjonen V. Huumetilanne Suomessa 2014. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 1/2015

HUUMEET, RASKAUS JA VASTASYNTYNYT

KostamoKodin
oma opas

Suvi
Härkönen &
Mikko
Vallius
Saimaan AMK

Sisällys

JOHDANTO	3
1. Kannabis	4
2. Amfetamiini	5
3. Kokaiini	6
4. Opiaatit	8
5. Lisätiedot	11
Lähteet	12

JOHDANTO

Vuosittain noin 3 500 sikiön kehitys ja terveys on vaarassa äidin päihteiden käytön takia. Tiedetään myös, että nimenomaan äidin päihteiden käyttö on yleisin syy huostaanottoihin Suomessa ja vaikuttaa äidin ja vauvan välisen vuorovaikutus suhteen kehittymiseen. Tämä opas on tarkoitettu sinulle hyvä KostamoKodin asukas, joka haluat tietoa huumausaineiden aiheuttamista haitoista sikiölle ja vastasyntyneelle.

1. Kannabis

Kun odottava äiti polttaa kannabista:

- verenvirtaus napanuorassa vähenee
→ Sikiön ravinnon ja hapen saanti vähenee
- Sikiön sydämen lyöntitiheys voi hidastua
- Keskenmeno on mahdollinen
- Kannabikselle altistunut sikiö voi olla syntyessään pienipainoinen
- Sikiön aivojen kehityksessä voi olla häiriöitä

Tämän hetkisten tutkimusten mukaan kannabiksen ei ole todettu aiheuttavan epämuodostumia sikiölle.

Voidaan sanoa, että kannabiksen vaikutukset sikiöön ovat hyvin samankaltaiset kuin tupakan.

Kannabis erittyy myös äidinmaitoon, joten imetys ei ole suositeltavaa.

2. Amfetamiini

Amfetamiini on Suomen toiseksi käytetyin huume, joka voi aiheuttaa monenlaisia ongelmia raskauden aikana sekä vieroitusoireita vauvalle. Amfetamiini läpäisee istukan helposti kaikissa raskauden vaiheissa.

Amfetamiinin käytön raskaudenaikaiset vaikutukset:

- Amfetamiinin käyttö vie äidiltä nälän tunteen, jolloin sikiön kasvu hidastuu
- Amfetamiinin käyttö voi käynnistää ennenaikaisen synnytyksen
- Sikiön sydänvial
- Sikiön pienipäisyys

Jo muutaman päivän yhtäjaksoinen amfetamiinin käyttö saattaa hyvin usein käynnistää synnytyksen jo kaksikin kuukautta ennen laskettua-aikaa, joka johtaa väistämättä keskosen syntymään.

Raskaudenaikainen amfetamiinin käyttö aiheuttaa myös vastasyntyneelle hyvin usein vieroitusoireita, joita ovat mm.

- oksentelu
- poikkeava itkuääni
- imemisvaikeudet
- tärinä ja vapina
- unihäiriöt

Myös henkistä jälkeenjääneisyyttä voi esiintyä.

Vieroitusoireet kestävät useita päiviä riippuen vauvan yleiskunnosta.

Amfetamiini erittyy äidinmaitoon, joten imetys ei ole suositeltavaa

3. Kokaiini

Kokaiinin käyttö Suomessa on harvinaista. Yhdysvalloissa sen vaikutuksia sikiöön on tutkittu paljon ja vaikutukset ovat melko samanlaisia amfetamiinin ja muiden stimulanttien kanssa.

- Pienipainaisuuden riski kasvaa
- Joka 3.-4. vauva syntyy ennenaikaisesti

- Sikiön vatsapeitteiden sulkeutumishäiriötä ilmenee muita enemmän (suolet jäävät vatsapeitteiden ulkopuolelle)

Kokaiini poistuu vastasyntyneestä hitaasti ja voi aiheuttaa

- Sydämen rytmihäiriöitä
- Kouristuksia
- ja jopa sydämen pysähdyksiä vielä viikkojenkin päästä syntymästä

Myöhemmällä iällä voi ilmetä:

- Näköhermon surkastumista
- Karsastusta
- Taittovirheitä

4. Opiaatit

Buprenorfiini (*SUBUTEX®*, *SUBOXONE®*, *TEMGESIC®*, *NORSPAN®* yms.) on tällä hetkellä huumeidenkäyttäjien keskuudessa eniten käytetty opiaatti Suomessa.

Raskaudenaikaisen opiaattien käytön vaikutukset sikiöön:

- raskaudenaikaisten verenvuotojen ja infektioiden riski kasvaa
- ennenaikaisen lapsivedenmenon riski kasvaa
- sikiöt kärsivät normaalia useammin hapenpuutteesta, joka voi johtaa jopa sikiön kuolemaan
- myös äkillinen opiaattien käytön lopettaminen voi aiheuttaa sikiölle sydänpysähdyksen.

Opiaatit aiheuttavat voimakasta riippuvuutta ja näin ollen

myös vauvasi on tottunut huumeisiin raskauden aikana. Vieroitusoireet alkavat yleensä 24 h kuluttua syntymästä ja vieroitusoireet voivat pahimmillaan kestää

jopa 6 viikkoa. Esimerkiksi heroiinin käyttö aiheuttaa vastasyntyneelle jopa kuolemaan johtavia vieroitusoireita ja ne voivat ilmetä viikkoja synnytyksen jälkeenkin.

Opiaattien aiheuttamia voimakkaita

vieroitusoireita vauvalla voivat olla mm.

- oksentelu ja ripulointi
- syömisongelmat
- haukottelu
- nenän tukkoisuus ja aivastelu
- hikoilu ja kuume
- hengitysvaikeudet
- kimeä itkuääni
- ihon marmoroituminen
- säpsähtely ja vapina
- hankaumat ja käsittelyarkuus

Opiaattien on todettu myös aiheuttavan vastasyntyneelle aivojen ja virtsateiden kehityshäiriöitä ja sydänvikoja.

Opiiaateille raskaudenaikana altistuneelle vastasyntyneelle joudutaan usein aloittamaan vieroitusoireita helpottava lääkitys (Morfiini). Lääkitystä jatketaan kunnes vauvan vointi on tasaantunut. Osastohoito ja lääkityksen pituus vaihtelevat viikoista kuukausiin. Vauva voi olla vielä kotonakin itkuinen ja kiukkuinen

Vieroitusoireisen lapsen kanssa tarvitaan kärsivällisyyttä ja voimia tavallista enemmän.

5. Lisätiedot

KostamoKodin työntekijät vastaavat mielellään sinua askarruttaviin kysymyksiin.

Lisää tietoa löydät myös osoitteista:

www.paihdelinkki.fi

www.ensijaturvakotienliitto.fi

www.terveyskirjasto.fi

Lähteet

Yleisimmät tässä oppaassa käytetyt lähteet:

Halmesmäki E. 2011. Päihteet ja raskaus. Teoksessa Tapanainen J. & Ylikorkala O. Naistentaudit ja synnytykset. Helsinki : DUODECIM

Keski-Kohtamäki R. 2015. Päihteet ja raskaus. Teoksessa Paananen, Pietiläinen, Raussi-Lehti & Äimälä. Kätilötyö. Helsinki: EDITA.

Tiitinen A. 2014. Raskaus ja Huumeet . Duodecim.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00944 (luettu 25.8.2015)

Koko opinnäytetyön löydät osoitteesta: www.theseus.fi

Kuvissa esiintyvät henkilöt eivät ole KostamoKodin asiakkaita.

"Ihminen tarvitsee elämäänsä siivet, juuret ja unelmat. Iloit ja surut, pienet ja suuret"

KostamoKoti Oy
Pitkälammentie 12
83430 Käsämä
Puh. (013) 312 790 tai info@kostamokoti.fi

